

HADİSLERDE GEÇEN SÜNNET KELİMESİNİN ANLAMINI*

Yazan: Abdulfettah Ebu Gudde
Çev. : Yrd. Doç. Dr. Yavuz KÖKTAŞ
KTÜ Rize İlahiyat Fak. Hadis Anabilim Dalı

GİRİŞ

Hamd, hükümlerini bize şeriat kılan, onlardaki helal ve haramı açıklayan, bize meşru olanı sevdiren memnu olanı çirkin gösteren ve Resûlü Muhammed'i (a.s) insanlara indirileni açıklasın diye hak din ve hidayetle gönderen Allah'a aittir. Resûlüllah'ın (a.s) beyânı, söz, fiil, meşru' olanı ikrar ve memnu' olanı nehy itibariyle beyânların en güzelidir. O (a.s), bize gecesini gündüz gibi olan dosdoğru bir yol bıraktı. O yoldan ancak helak olanlar sapar.

Hiz. Peygamber, bize sünnetine ve hulefa-i raşidinin sünnetine uymamızı emrederek şöyle buyurmuştur: “Sünnetime ve benden sonra raşid halifelerin sünnetine sınımsız arılın”.¹ Bizleri bid'at olan şeylerden de sakındırarak şöyle buyurmuştur: “Sonradan ihdas edilen işlerden sakının. Zira her sonradan ihdas edilen iş, bid'attır. Her bid'at da, dalalettir”.²

Bu çalışma küçük çaplı bir risale olup burada Hiz. Peygamber'in hadîslerinde, sahabe ve tabiunun sözlerinde geçen “sünnet” lafzının anlamını açıklamaya çalıştım. Beni bunu te'lif etmeye sevkeden sebep, günümüzde bazıların bu konuda ileri geri konuşmaları ve bazı fakihlerin yaptığı yanlışlıkları görmem olmuştur. Bunlar bazı hadîslerde veya sahabe ve tabiun sözlerinde geçen sünnet lafzıyla istidlâl ederken hata etmişlerdir. Bu lafızla, fıkıh istilahındaki “sünnet”in kastedildiğini zannederek ona göre istidlâlde bulunmuşlardır. Onlardan kaynaklanan bu hata sebebiyle Hiz. Peygamber'in, sahabe ve tabiunun sözlerinde geçen sünnet lafzının manasını ortaya çıkarmak istedim ve bu küçük çaplı risaleyi yazdım.

* Bu yazı Abdulfettah Ebu Gudde'ye ait “es-Sünnetü'n-nebeviyye ve beyânu medlûlihe's- şer'iyye, Beyrut, 1992” adlı risalenin 5 ile 20. sayfa aralarında bulunan bölümün çevirisidir.

¹ Tirmizî, İlim, 16; Ebu Dâvud, Sünne, 5; İbn Mâce, Mukaddime, 6.

² Tirmizî, İlim, 16; Ebu Dâvud, Sünne, 5; İbn Mâce, Mukaddime, 6, Dârimî, Mukaddime, 16.

Risalede bu konuyla alakalı bir çok delil kaydettim. Zikrettiğim şeyleri, büyük alimlerin sözleriyle destekledim. Allah'tan beni iyiye, doğruya ve hakka sevketmesini dilerim. Hamd, alemlerin Rabbi Allah'a aittir. Salat ve selam Peygamberimiz Muhammed'e (a.s) ehl-i beytine, ashabına ve ona tâbi olanlara olsun.

SÜNNET

Sünnet kelimesinin bir çok ta'rifı vardır. Alimler bu kelimeyi, kendi ilim ve ihtisas alanlarına göre ta'rif etmişlerdir.

Usûlcüler, sünneti şer'î delillerden biri kabul ederek ta'rif etmişlerdir. Buna göre o, Hz. Peygamber'den söz, fiil ve takrir olarak meydana gelen şeyler demektir.³ Bu konuda fukaha bir çok tanım yapmıştır. Onlardan bir kaçını şöylece:

Sünnet, Hz. Peygamber'in ibadet yönünden bazen özürsüz terketmekle beraber sürekli yaptığı veya hulefa-i raşidinin yahut Hz. Peygamber'den sonra sahabeden birinin devamlı yaptığı şeydir.⁴

Hz. Peygamber'den farz veya vacib olmaksızın sabit olan şeylere sünnet denir. Burada sünnet, vacibin mukabili olup beş ahkamdan biridir.⁵

Hadîşçilere göre ise sünnet, Hz. Peygamber'den söz, fiil, takrir, sıfat, yaratılış ve ahlakla ilgili rivayet edilen şeylerdir. Bunların bi'setten önce ve sonra olması durumu değiştirmemektedir.⁶

Şâtibî *el-Muvâfakât* adlı eserinde sünnetle ilgili şunları belirtmiştir: "İkinci delil, sünnettir. 'Sünnet' lafzı özellikle Hz. Peygamber'den Kur'ân'ın dışında olmak kaydıyla nakledilen şeyler için kullanılır. Ancak Hz. Peygamber'in sözleri, Kur'ân'da olanı bir beyân olsun veya olmasın ona dayandığı da ortadadır. Aynı şekilde sünnet lafzı, Kitap veya sünnette bulunsun veya bulunmasın, yanlarında sabit olup bize

³ Sadru's-Şeri'a el-Hanefî, *et-Tavzih şerhu't-Tenkîh*, II, 2; Şevkanî, *İrşâdü'l-fuhûl*, 31.

⁴ Bu tanım, Abdulhayy el-Leknevî'nin "*Tuhfetü'l-ahyâr bi-ihyâi sünneti seyyidi'l-ibrâr*" adlı eserinden alınmıştır. Burada zikredildiğine göre Hanefîlerin yaptığı tanımlar yirmiye yakındır.

⁵ Mustafa es-Sibâî, *es-Sünne ve mekânetuhâ fi't-teşri'i'l-İslâmî*, 48.

⁶ İbn Teymiye, *Mecmeu'l-fetevâ*, XVIII, 6-10; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, XIII, 252-3. İbn Hacer, bu ta'rifini "*Kitâbu'l-i'tisâm bi'l-Kitâb ve's-sünne*"nin "*bâbu'l-iktidâ bi-süneni Resûlillah*" başlığı altında sunmuştur.

nakledilmeyen bir sünnete ittibalarından dolayı sahabenin yaptıkları için de kullanılır”.⁷

Cemaluddin el-Kâsimî konuyla ilgili olarak *Kavâidu't-tahdîs* adlı eserinde şöyle demektedir: “Şâri’in ve şâri’in asrında yaşayanların ıstılahına göre sünnetle murad, Hz. Peygamber’in söz, fiil ve takririne delâlet eden bir delildir. Bundan dolayı Kur’ân mukabili olarak düşünülmüştür. Buna göre mendub için kullanıldığı gibi vacib için de kullanılır. Fukaha ve usûlcülerin ıstılahına gelince burada sünnet, vacibin mukabili demektir. Bu, sonradan yapılmış bir tanım ve yeni bir durumdur”.⁸

Bu ta’riflerden, araştırdığım konuya en yakın olanı hadîsçilerin ta’rifidir. Fakat burada, verdiğim farklı tanımlardan yola çıkarak bir ta’rif yapacak değilim. Yapmak istediğim şey, Hz. Peygamber’in hadîslerinde, sahabe ve tabiunun sözlerinde geçen sünnet lafzının manasını tespit etmektir. Zira geçmişte bazı fakihler merfu’, mevkuf ve maktu’ hadîslerde geçen ve gibi lafızlara dayanarak sünnetin fikhî manasını gözetmek suretiyle hatalı istidlâllerde bulunmuşlardır.

Bu hatanın kaynağı, sünnet lafzının anlamını belirlemede fikhî-ıstılahî mananın genelleştirilmesidir. İşte sünnet lafzının sonradan oluşan manasının dışında ilk manasını ortaya çıkarmak istiyorum. Muvaffakiyet Allah’tandır.

BU RİSALEDE SÖZ KONUSU EDİLEN SÜNNETİN BEYÂNI

Sünnet lafzının, Hz. Peygamber’in, sahabe ve tabiunun sözlerinde çokça geçtiği bilinmektedir. Sünnet lafzı gerçekte dinde tâbi olunan meşru’ yol ve sağlam bir nebevî metot anlamına gelmektedir. Bunun delilleri fazla olup ileride onları kaydedeceğim. Yine sünnet lafzının fukahanın sözlerinde ve fıkıh kitaplarında sürekli olarak zikri geçen fikhî ıstılahlardan biri olduğu da malumdur. Onlara göre sünnet, farz veya vacibin mukabilidir. Bu fikhî ıstılah h. II. asırda ortaya çıkmış ve sonraları yaygınlaşmıştır.

Bazı fakihlerin bu iki manayı birbirine karıştırdığı görülmektedir. Bunlar, Hz. Peygamber’in, sahabe ve tabiunun sözlerinde geçen sünnet lafzını, sonradan oluşan

⁷ Şâtibî, *el-Muvâfakât*, IV, 3.

⁸ Kâsimî, *Kavâidu't-tahdîs*, 146.

fikhî manasına uygun bir şekilde kendisine teşvik edilen şey olarak anlamışlardır. İşte bu, dikkat çekilmesi gereken bir hatadır. Hz. Peygamber'in hadîslerinde, sahabe ve tabiunun sözlerinde geçen sünnet lafzı, umumî-şer'î bir manayı ifade etmektedir. Bu mana itikat, ibadet, muamelat, ahlak, adab ve diğerlerine şamildir. Bu mananın içinde farz ve vacib olduğu gibi mendub ve müstehab da vardır. Abdulğani en-Nablûsî *el-Hadîkatu'n-nediyye şerhu't-Tarîkatü'l-Muhammediyye* adlı eserinde şöyle demektedir: "Resûlullah'ın (a.s) 'sünneti' dediğinde, sünnetin onun söz, fiil, itikat, ahlak ve takrirlerine verilen bir isim olduğu anlaşılmaktadır".⁹

Fakihlerin sözlerinde ve fıkıh kitaplarında sıkça kullanılan sünnet lafzı, tahsis ifade eden ve farz ya da vacib mukabili olarak sınırlanan ıstilahî bir manaya dayanır. Bu iki mana ve kullanım arasındaki fark açıktır. Hz. Peygamber'in, sahabe ve tabiunun sözlerinde geçen sünnet lafzıyla amelî sünneti kastetmek açık bir hatadır.

HADÎS VE HABERLERDE GEÇEN SÜNNETİN ANLAMI

Şimdi yukarıda yaptığım açıklamaları delillendirmek için, içinde sünnet lafzının geçtiği hadîs ve haberleri zikretmeye çalışacağım.

1- Hz. Aişe hadîsi: Hz. Aişe'nin dediğine göre Resûlullah (a.s) şöyle buyurmuştur: "Nikah benim sünnetimdir. Kim sünnetimle amel etmezse, benden değildir. Evleniniz, zira ben ümmetimin çokluğuyla övünürüm..."¹⁰ İsnadı zayıftır, ancak sahih bir delildir.

2- Ebu Eyyûb el-Ensârî hadîsi: Resûlullah (a.s) şöyle buyurmuştur: "Peygamberlerin sünnetleri dörttür: Haya, güzel koku sürünmek, misvak kullanmak ve nikah".¹¹ İsnadı zayıftır.

3- Enes b. Mâlik hadîsi. Şöyle demiştir: "Resûlullah (a.s) bana şöyle buyurdu: Ey oğulcuğum, kalbinde hiç kimseye karşı bir aldatma geçmeden sabahlamaya ve akşamlamaya güç yetirebiliyorsan, öyle yap!". Sonra şöyle buyurdu: "Bu benim sünnetimdir: Kim sünnetimi ihya ederse, beni sevmiş olur. Kim beni severse benimle

⁹ Leknevî, *Tuhfetu'l-ahyâr*, 51.

¹⁰ İbn Mâce, *Nikâh*, 1.

¹¹ Tirmizî, *Nikâh*, 1.

birlikte cennettir”.¹² Tirmizî, bu hadîs hakkında “hadîs bu yönüyle hasen-garîbdir” demiştir.

4- Cerîr b. Abdullah el-Becelî hadîsi: Uzun bir hadîs olup sonunda Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Kim İslâm’da iyi bir çığır (sünnet) açarsa, onun ve onunla birlikte amelde bulunanların kıyamet gününe kadar hayrî kendisine dokunur. Kim kötü bir çığır (sünnet) açarsa, onun ve o yolda yürüyenlerin günahı kendisine verilir”.¹³

5- Amr b. Avf b. Yezid b. Milha hadîsi: Resûlullah (a.s) şöyle buyurmuştur: “Muhakkak din, yılanın deliğine sığındığı gibi Hicaza sığınacaktır... Din garib başladı, garib gidecektir. Benden sonra insanların ifsad ettiği sünnetimi düzelten gariblere müjdelersun!”.¹⁴ Tirmizî bu hadîs hakkında “hasen-sahîh” tabirini kullanmıştır.

6- İrbâd b. Sariye hadîsi. Şöyle demiştir: “Resûlullah (a.s) bize va’z veriyordu. Sonunda şöyle buyurdu: Benden sonra sizden kim yaşarsa, bir çok ihtilaf görecektir. Size sünnetimi ve raşid halifelerimin sünnetini tavsiye ederim. Onlara sımsıkı sarılın. Sonradan ihdas edilen işlerden sakının. Zira her bid’at dalalettir”.¹⁵ Tirmizî bu hadîs hakkında “hasen-sahîh” tabirini kullanmıştır.

7- Enes b. Mâlik hadîsi. Şöyle demiştir: “Yemenlilerden bir grup Resûlullah’a (a.s) gelip şöyle dediler: ‘Bizimle, bize sünneti öğretecek birini gönder’. Resûlullah (a.s) Ebu Ubeyde’nin elini tutarak ‘bu, bu ümmetin emindir’ buyurdu”.¹⁶

8- Ebu Musa el-Eş’arî hadîsi. Şöyle demiştir: “Resûlullah (a.s) bize hitap etti. Bize sünnetimizi açıkladı ve namazımızı öğretti. Sonra ‘namaz kıldığınızda saflarınızı sıklaştırın...’ buyurdu”.¹⁷

9- Enes b. Mâlik’in Resûlullah’ın (a.s) ibadetinden soran üç kişi hakkındaki hadîsi: Rivayete göre bu üç kişi Hz. Peygamber’in ibadetini az görüyorlardı. Bunun üzerine Resûlullah (a.s) şöyle buyurmuştur: “Vallahi, Allah’tan en çok korkanınız ve takva sahibi olanınız benim. Fakat ben hem oruç tutar, hem iftar ederim; hem namaz

¹² Tirmizî, İlim, 16.

¹³ Müslim, Zekât, 69; Nesâî, Zekât, 64; İbn Mâce, Mukaddime, 14-5.

¹⁴ Tirmizî, İmân, 13.

¹⁵ Ebu Dâvud, Sünne, 5; Tirmizî, İlim, 16.

¹⁶ Müslim, Fezâilu’s-sahâbe, 9.

¹⁷ Müslim, Salât, 62; Ebu Dâvud, Salât, 179.

kılar, hem uyurum; kadınlarla da evlenirim. Kim sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir”¹⁸.

10- Urve'nin Hz. Aişe'den rivayet ettiği hadîs: Urve der ki: “Aişe'ye şunu söyledim: Allah'ın, ‘Safa ile Merve Allah'ın şairindendir. Kim beyti hacceder veya umre yaparsa, o ikisini tavaf etmesi sebebiyle kendisine bir günah yoktur”¹⁹ âyetini görmez misin? Vallahi, hiç kimseye Safa ile Merve arasını sa'y etmemekten dolayı bir günah yoktur. Bunun üzerine Aişe şöyle dedi: Ey kız kardeşimin oğlu, ne kötü şey söyledin! Zira bu, senin dediğin gibi olsa, âyet ‘o ikisini tavaf etmemekten dolayı ona günah yoktur’ şeklinde olurdu. Lakin o, ensar hakkında nazil olmuştur... Resûlullah (a.s) tavafı sünnet kılmıştır. Hiç kimsenin Safa ile Merve arasındaki sa'yı terketme hakkı yoktur”²⁰.

11- Şeddât b. Evs ve İbn Abbâs hadîsi: Resûlullah (a.s) şöyle buyurmuştur: “Hitân (sünnet olmak) erkeklere sünnettir. Kadınlara ise, ikram edilmiştir”. Bunu Taberânî rivayet etmiştir. İbn Hanbel'de Valid Ebi'l-Velih'den nakletmiştir. Bunun üç tarikten gelen isnadın hepsi zayıftır.²¹

12- Ebu Saîd el-Hudrî hadîsi. Şöyle demiştir: “İki adam bir yolculuğa çıktı. Namaz vakti geldi. Ama yanlarında su yoktu. Temiz bir toprağa teyemmüm edip namazları kıldılar. Onlardan biri abdest ve namazı iade etti. Diğeri ise, iade etmedi. Sonra Hz. Peygamber'e gelip durumu anlattılar. İade etmeyene şöyle buyurdu: ‘Sünnete isabet ettin. Sana namazının karşılığı verilecektir’. Abdest alıp namazını iade edene de şöyle buyurdu: ‘Sen iki kere ecir aldın’²².

Aliyyu'l-Kârî, *Mirkâtu'l-mefâtîh* adlı eserinde Resûlullah'ın (a.s) “sünnete isabet ettin” sözünü şöyle şerhetmiştir: “Yani sünnetle sabit olan şer'î yola muvafakat ettin”²³ *Avnu'l-ma'bûd* müellifi de konuyla ilgili şöyle demiştir: “Sünnete isabet ettin, yani vacib olan şeriati yerine getirdin. Sünnetle sabit olan şeriata muvafakat ettin”²⁴ Burada görüşlerini zikrettiğimiz iki alim de asıl konudan uzaklaşmıştır. Bana göre buradaki sünnet lafzının tefsiri için şöyle denilebilir: “Sen Allah katında meşru' bir hükme isabet ettin”. Sünnet lafzının tefsirinde, bu hükmün sünnetle sabit olduğunu

¹⁸ Buhârî, Nikâh, 1.

¹⁹ Meryem, 8.

²⁰ Buhârî, Hacc, 79; Müslim, Hacc, 260.

²¹ İbn Hanbel, *Müsned*, V, 75.

²² Ebu Dâvud, Salât, 211; Nesâî, İdeyn, 8-32.

²³ Aliyyu'l-Kârî, *Mirkâtu'l-mefâtîh şerhu Mişkâtu'l-mesâbih*, I, 369.

²⁴ Ebu't-Tayyib Âbâdî, *Avnu'l-ma'bûd şerhu Süneni Ebi Dâvud*, I, 133.

söylemeye gerek yoktur. Zira Resûlullah (a.s) burada kendisiyle hükmün sabit olduğu delili beyân etmek makamında değildir. Ancak o, yapılan işin doğru veya hatalı olduğunu söyleme makamındadır. Allah en iyisini bilir.

13- Huzeyfe hadîsi. Şöyle demiştir: “Resûlullah (a.s) bize iki olay anlattı. Birini biliyordum. Diğerini anlatmasını bekledim. Bize emanetin insanların kalplerinin merkezine indiğini söyledi. Sonra bu insanlar Kur’ân’ı anladılar, sonra sünneti anladılar”.²⁵

İbn Hacer *Fethu’l-bârî* adlı şerhinde “Sonra Kur’ân’ı anladılar sonra sünneti anladılar” sözüyle ilgili olarak şunları söylemiştir: “Burada onların sünneti öğrenmeden önce Kur’ân’ı öğrendiklerine dair bir işaret vardır. Sünnetle de maksad, vacib veya mendub olarak Resûlullah’dan (a.s) alınan şeylerdir”.²⁶

14- Hz. Ömer hadîsi. Şöyle demiştir: “Namazda elleri dizlere koymak sizin için sünnettir. Ruku’da yapılan bu fiile iyice sarılın”. İkinci bir rivayette de şöyle demiştir: “Sünnet ancak elleri dizlere koymaktır”.²⁷ Tirmizî bu hadîs hakkında “hasen-sahîh” tabirini kullanmıştır.

15- Câbir b. Abdullah’ın, Resûlullah’ın (a.s) kurbanlık deve ve ineğin yedi hisseli olduğunu sünnet kılmasıyla ilgili hadîs. Bunu İbn Hanbel *Müsned*’inde hasen bir senedle rivayet etmiştir.²⁸

16- İbn Abbâs hadîsi: Der ki: “Resûlullah (a.s) şu üç konunun dışında bilmediğim bir sünnet kılmamıştır: a- Öğle ve ikindi namazlarında açıktan okumalı mı, okumamalı mı bilmiyorum. b- ‘Ben ihtiyarlığımın son sınırına vardığım halde...’²⁹ âyetinde geçen kelimenin mi yoksa mi olduğunu bilmiyorum. c- İbn Abbâs’tan bu hadîsi rivayet eden Husayn b. Abdirrahman ‘üçüncüsünü unuttum’ demiştir.³⁰

17- Ebu Hureyre’nin, müşriklerin alıkoyarak öldürdüğü şahsın kıssasıyla ilgili hadîs. Bu şahsın adı, Hubeyb b. Adiyel-Ensârî olup Ebu Hureyre hakkında şöyle demiştir: “Hubeyb, alikonularak öldürülen her müslüman için iki rekat namaz kılmayı

²⁵ Buhârî, Fiten, 13.

²⁶ İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, XIII, 39.

²⁷ Tirmizî, *Mevâkît*, 77; *Nesâî*, *Tatbîk*, 2.

²⁸ İbn Hanbel, *Müsned*, III, 225.

²⁹ Meryem, 19.

³⁰ İbn Hanbel, *Müsned*, I, 257.

sünnet kıldı”.³¹ İkinci bir rivayette “Hubeyb, alikonularak öldürülen her müslümana namazı sünnet kıldı” şeklinde geçmektedir.³² Üçüncü bir rivayette ise, “öldürülme anında iki rekat namaz kılmayı sünnet kılanın ilki Hubeyb’di” şeklinde rivayet edilmiştir.³³

Kastallânî *İrşâdü’s-sârî* adlı Buhârî şerhinde ilk rivayet hakkında şunu söylemiştir: “Hubeyb’in yaptığı sünnet oldu. Zira bunu şâri’nin hayatında yapmış olup şâri’ onu güzel bulmuştur”. İkinci rivayet hakkında “o, sünnet oldu. Çünkü Resûlüllah (a.s) hayattayken onu yapmıştı. O da onu güzel bulmuştur” demiştir. Üçüncü rivayet hakkında ise, şunları belirtmiştir: “Resûlüllah’ın ‘sünnet kılanın ilki...’ sözünde müşkil vardır. Zira sünnet ancak Resûlüllah’ın söz, fiil ve ahvalidir. Onun, Resûlüllah (a.s) hayattayken böyle yapıp, Resûlüllah’ın (a.s) onu güzel bulması sebebiyle sünnet olması mümkündür”.³⁴

Bu hadîs gayet açıktır. Buradaki sünnet lafzının manasının dinde tâbi olunan meşru’ fiil olduğu ortadadır. Buna göre fakihlerin öldürülme anında iki rekatlık sünnet namazıyla istidlâl etmeleri doğru değildir. Hadîste geçen “senne” lafzı sebebiyle iki rekat namaz müstehab bir sünnet olmuş olur. Çünkü burada iki rekatlık sünnet namazın hükmünün “senne” lafzının dışındaki başka bir delille elde edildiğinde şüphe yoktur. Bu delil de, Resûlüllah’ın (a.s) onun yaptığını ikrar etmesidir. Hz. Ömer’in ve Câbir b. Abdullah’ın sözlerinin tefsirinde söylenen şeyler de böyledir.

Tüm bu ve benzeri hadîslerde geçen “sünnet” lafzıyla dinde tâbi olunan meşru’ yol kastedildiği açıktır. Bundan dolayı İbn Hacer, Resûlüllah’ın (a.s) üç kişi hakkında “kim sünnetimden yüz çevirirse, benden değildir” sözüyle ilgili olarak şunu ifade etmiştir: “Sünnetle murad, farz mukabili olmayan yoldur”.³⁵

Yine İbn Hacer yukarıda kaydedilen Safa ve Merve ile ilgili hadîs hakkında şöyle demektedir: “Hz. Aişe’nin bu sözü ‘sünnetle onu farz kıldı’ anlamındadır. Aişe’nin maksadı sünnetin farziyyetini, yani bu meşru’ ibadetin farziyyetinin nefyini ortadan kaldırmak değildir. Bunu, Aişe’nin Müslim’deki şu sözü de te’yid eder³⁶:

³¹ Buhârî, Cihâd, 180.

³² Buhârî, Meğâzî, 27.

³³ Buhârî, Meğâzî, 27.

³⁴ Kastallânî, *İrşâdü’s-sârî*, VI, 261.

³⁵ İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, IX, 105.

³⁶ İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, III, 501.

“Ömrüme yemin olsun ki, Safa ile Merve arasında sa’y yapmadıkça Allah sizin ne hakkınızı ne de umrenizi kabul eder”.³⁷

Buhârî’nin *Kitâbu’l-libâs*’da Ebu Hureyre’den naklettiği hadîse gelince bu şöyledir: “Fıtrat beş şeydir: Sünnet olmak, tıraş olmak, koltuk altlarını almak, tırnakları kesmek ve bıyıkları kısaltmak”.³⁸

İbn Hacer *Fethu’l-bârî*’de sünnet olmanın hükümlerini şerh ederken şöyle demiştir: “Şâfiî ve ashâbı, erkek ve kadına sünnet olmanın vacib olduğu görüşündedirler. Şâfiî’nin diğer bir görüşü de, kadının sünnet olmasının vacib olmadığı şeklindedir. Alimlerin çoğu ve bazı Şâfiîler sünnet olmanın vacib olmayıp sünnet olduğunu kabul etmiştir. Delilleri de “hitan erkeklere sünnettir” şeklindeki Şeddâd hadîsidir. Bu hadîste geçen sünnet lafzında söyledikleri şeye delil yoktur. Burada sünnetle, vacibin mukabili anlamı kastedilmemiştir. Fakat bu konuda erkek ve kadınlar arasında farklılık söz konusu olunca, maksat hükmün farklılığını bu şekilde göstermek olmuştur. Ayrıca Şeddâd hadîsinin zayıf olduğu belirtilmelidir. Yukarıda Ebu Hureyre’den nakledilen hadîste geçen “fıtrattan beş şey” tabiri “sünnetten beş şey” olarak fıtrattan bedel olmuştur. Burada sünnetle, vacib mukabili olmayan yol kastedilmiştir. Gazâlî, Maverdî ve başkaları da hadîsi bu şekilde anlamışlardır. Onlar, bunun “sünnetime ve raşid halifelerimin sünnetine uyunuz” hadîsinde olduğu gibi olduğunu söylemişlerdir”.

İbn Hacer’in “hadîste geçen sünnet lafzının vacible ilgisinin olmadığına” dair sözü konumuzla ilgili açık bir delildir. İlim talibinin bunu bilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde sünnet lafzının hadîste geçtiği şekliyle fakihlere göre “bir şeyin sünnet olması” anlamında istidlâl edilmesiyle çıkmaza girilmiş olur.

Merğinanî *el-Hidâye* adlı kitabında şöyle demektedir: “Namaz kılan göbeğinin altında sağ elini sol elinin üzerine koyar. Zira Resûlullah (a.s) şöyle buyurmuştur: “Göbeğin altında sağ eli sol eli üzerine koymak sünnettendir. Bu kıyam sünnetidir”.³⁹ Aynî, *el-Binâye* adlı eserinde bu sözü araştırarak şunları tespit etmiştir: “Bu, Hz. Ali’nin sözüdür. İsnadı da sahîh değildir”. Sonra onu, Hz. Ali’den Ebu Dâvud, İbn

³⁷ Müslim, Menâsik, 49-50.

³⁸ Buhârî, Libâs, 51-63.

³⁹ Merğinanî, *el-Hidâye*, I, 201.

Hanbel ve Dârekutnî'nin rivayet ettiğini söyleyerek ayrıca isnadlarında zayıf kimselerin bulunduğunu ifade etmiştir.⁴⁰

Yeri gelmişken günümüzde bazı alimlerin sünnete tutunma konusunda bir gevşeklik gösterdiğini belirtmem gerekir. Onlara bazı sünnetleri terkettikleri konusunda bir şey söylendiğinde, “o, sünnettir, terki caizdir; sünnetin fikhî ta'rifini ele alalım, oradan bu sonuç çıkar” derler. Oysa selef-i salihîn her durumda –küçük bir fazilet dahi olsa- farz veya vacib olarak talep ettikleriyle terğib ve nedb yoluyla talep ettiklerinin arasını ayırmaksızın dinî olanı gözetirlerdi.

Mendub sünnetler, vacib farzların kalesi, hasenatı artırmanın kapısı, kendisiyle amel edeni aydınlatan bir nur ve her halde Resûlullah'a (a.s) uymanın ve onu sevmenin alametidir. Nebevî sünnete gösterilen iştiyak ve onunla amel etmek, ganimetlerin en büyüğü, sıfatların en güzeli, taat ve kurbiyetin en faziletlisidir.

⁴⁰ Aynî, *el-Binâye*, I, 609.